

Det danske Landbrugs Stilling for nærværende Tid.

Foredrag i det kgl. Landhusholdningselskab den 6te Februar 1878
af Etatsraad E. Tesdorpf.

Mine Herrer! De ville sikkert være enige med mig om, at der kunde være al Anledning til aarlig paa dette Sted at anvende en Aften til Drøftelsen af det danske Landbrugs Stilling i Djebliffet. Burde dette Spørgsmaal rejses engang aarlig, grundig og omhyggelig, under normale Forhold, hvormeget mere maa vi da ikke føle os forpligtede til i denne Tid at opfatte det Spørgsmaal: hvad er Grunden til Landbrugets Stilling i Djebliffet?

Bort Agerbrugs egentlige Opsving daterer sig 40 Aar tilbage i Tiden, idet den sidste Halvdel af Trediverne kan betegnes som en særlig Bækkelsens Tid. Jordens Værdi stod dengang særdeles lav og naaede kun i enkelte særlige Tilfælde udover 1000 Kroner pr. Tønde Hartkorn eller c. 120—160 Kr. pr. Td. Land.

Det statistiske Bureau opgiver mig Jordens Værdi i de sidste 30 Aar paa følgende Maade:

	i Gjennem- snit pr. Td. Hrtk.	pr. Td. Hrtk. paa Øerne	pr. Td. Hrtk. i Sjælland	eller pr. Td. Land paa Øerne.
1) 1845—49	2268 Kr.	2910 Kr.	1956 Kr.	c. 360 Kr.
2) 1865—69	4732 —	5772 —	4114 —	c. 720 —
3) 1860—69	4578 —	5508 —	4040 —	c. 690 —

siden 1869 er imidlertid den meget rapide Stigning først indtraadt, idet 8000 Kr. pr. Td. Hartk. indtil 1877 maatte anses for det Gængse paa Øerne.

Min egen Erindring naaer tilbage til 1838. Jeg var i 1838 og 1839 Aulsforvalter paa Lolland. For at anføre Dem et Bevis paa, hvor forunderlige Anskuelserne dengang vare angaaende Gjødningsproduktionen, kan jeg meddele, at ved vore temmelig betydelige Halmindkjøb rettede Prisen paa dette Stof sig efter Brændepriserne. Vækkelsen havde til Følge, at man i Begyndelsen især lagde sig efter en bedre mekanisk Bearbejdning af Jorden i Forening med, at man gjennem Udgravning fjernede Overflade-Vandet. Denne Forbedring kostede ikke ret meget, men forhøjede Udbytten meget væsentlig, saaledes at et Overstud begyndte at indfinde sig, for hvilket der imidlertid var meget god Brug. De første Tegn paa voxende Bestand gjorde sig især gjældende igjennem en væsentlig Forbedring af Hestekraften, thi Jordens fyldigere mekaniske Bearbejdning gjorde stærk Fordring paa en saadan; samtidig dermed blev alt til Jordens Behandling og Afbenyttelse fornødent Inventarium Tid efter anden væsentlig forandret, hvortil Midlerne tilvejebragtes uden Vanskelighed. Man gik da over til at anvende Overstudet til Husenes Fornøelse og Udvidelse, baade Vaanings- og Staldhusene, og omsider bleve ogsaa Raderne i deres overvejende Flertal nybyggede. Men man kunde jo ikke blive staaende herved; i de sidste Decennier er man gaaet over til en grundig Regulering af Vandløbene og den derved muliggjorte Sænkning af Grundvandet igjennem Jordens Draining. Samtidig hermed har man faaet Syn for Vigtigheden af Husdyravlens Indflydelse paa hele det økonomiske Velvære, og paa ikke faa Steder er man med paastrømmelsesværdig Energi gaaet grundforbedrende frem med Hensyn til Besætningerne.

For at hjælpe paa Fortidens Forsømmelser og Skrøbeligheder har man ikke ladet sig nøje med de nys opregnede Grundforbedringer, men har troet at maatte supplere den mangelfulde animaliske Gjødning ved Indkjøb af gjødende Hjælpestoffer, støttende sig til den Vejledning, Videnskaben ydede Landbruget. Man har imidlertid Tid efter anden, næsten

ubemærket, fuldkommen skiftet System, thi medens man for 40 Aar siden særlig byggede en solid Bedrift paa at løse Opgaven saavidt muligt ved at undgaa Udgifter, betragtes det nu som det særlige Maal for Jordbrugernes Bestræbelser at forsøge deres Indtægter, hvorved de stærkt forøgede Udgifter som nødvendige Under ej kunne undgaaes.

Ved at nævne Dem Gangen i Grundforbedringernes Rækkefølge tillod jeg mig at ytre, at Overgangens Begyndelse ej medførte trykkende Udgifter; først da man efter en storre og meget forandret Maalestof begyndte at bygge, maatte de opsparede Penge stærkt angribes. Hvor en fuldstændig Fornøjelse af Gaardens Bygninger iværksattes efter en fornuftig, paa en passende Økonomi grundet Plan, har man anvendt den meget følelige Udgift af mindst 200 Kr. pr. Td. Land.

Til Vandløbenes Regulering og Drainingen er der blevet anvendt imellem 80 og 100 Kr. pr. Td. Land, hvor denne Grundforbedring er bleven udført paa en grundig systematisk Maade, hvorved vi imidlertid vel maa huske, at ifølge Opgivelse fra Statistisk Bureau er der i Danmark til 1876 ifkun drainet 645,000 Tdr. Land, hvilket omtrent er $\frac{2}{15}$ af Landets til Agerbrug (undtagen Skov) i Kultur værende 490 Kv.-Mile. Hvad Grundforbedringen af Landets Husdyrbesætninger har kostet, er umuligt at sige. Sikker er det, at saare mange Penge ere blevne udgivne i dette Øjemed: ikke destomindre er Tilstanden af Besætningerne, især hos de mindre Jordbrugere, langt fra tilfredsstillende. I afvigte Aar er udkommen en ypperlig Beretning af Inspektør Buus om Bedømmelsen af præmieæstende Is- og Vandmejerier paa mindre Gaarde i Jylland. Buus siger, efter at have meddelt Udbytten af de 12 bedste Mejerier: „Den nævnte Talrække vil under alle Omstændigheder vise, at der er en vid Mark for Fremgang paa Mejeridriftens Omraade, og at vi kunde have god Udsigt til Gevinst, naar vi samtidig med at udvikle den indre Mejeridrift tillige vilde lægge os efter ogsaa at arbejde Køernes Mælkeevne op til en ganske anden Mælkenøjelse for deres Føde

end den, der nu er almindelig, thi i den Hensende staa vi langt tilbage". Senere siger han, at de Bedrifter, som nærmest foranledige disse Udtalelser, ere i Hænderne paa Mænd, der æfte Præmie, der vel altsaa i det Hele taget høre til de dygtigste og fremmeligste blandt de mindre Jordbrugere.

Jeg formoder, at Forholdene paa Verne ikke ere synderlig forskellige fra dem i Sylland, om end Vernes Malkekøer tilhøre Racer, der i deres Almindelighed ere udstyrede med en rigere Malkeevne end den jydste Ko. Have vi før sagt, at ikke Faa med paaafjønnelesværdig Energi ere gaaede grundforbedrende frem med Hensyn til Besætningerne, da lægge vi særlig Bægten paa Ordene „ikke Faa“; thi uomtvistelig staa vi her ligeoverfor en Brøst, der, med Hensyn til Mængden af vore Jordbrugere, er den mest rodsæstede og tillige den vanskeligste at rette paa; det er unægtelig en lettere løselig Opgave at forny en Gaards Bygninger eller at draine dens Jorder end at tilvejebringe en solid Stamme, den være stor eller lille, af kraftige, konstante, indbringende Malkekøer. Er der end ikke Faa, der med Energi have taget fat derpaa, saa er der alligevel kun faare Faa, der have løst den. Hvad disse Bestræbelser, at forbedre Besætningerne, have kostet Jordbrugerne, kan ikke opgives med Tal; vore Exporter vidne imidlertid for, at ikke Lidet er blevet gjort ogsaa paa dette Omraade, og meget mere kan forventes i den kommende Tid, thi her vejer Kyndighed lige saa meget som Midler.

Hvad har Suppleringen af den animalske Gødning med Kunstgødning kostet den danske Jordbruger?

Vor Import har i de senere Aar udgjort:

1870—71	22,7	Millioner	Ød.
1871—72	33,8	—	—
1872—73	37,8	—	—
1873—74	39,6	—	—
1874—75	28,8	—	—
1875—76	36,1	—	—
1876—77	42,0	—	—

Før 1870 brugtes næsten udelukkende kunstig Gødning, tilvirket i indenlandste Fabriker; efter den Tid, da Gødningsforeningerne bleve mere almindelige, kjøbtes Gødningen for en Del direkte fra Udlandet. Der indføres nu kunstig Gødning, færdig til Brug, og Raastoffer til Gødningsfabrikation, (Fosfater, Koprolyter, forskjellige Guanoforter osv.); ovennævnte Indførsel omfatter begge Dele, men angiver jo ikke bestemt det enkelte Aars virkelige Forbrug, da Beholdningerne ved Aarskiftet selvfølgelig ere ulige store. Desuden bliver det i Handelen bragte Kvantum Gødning større end Indførselsmængden, fordi der til de indførte Raaprodukter bliver sat Svovlsyre og andre Indblandinger, f. Ex. uldne Klude, Blod, Gasaffald. I 1868 brugtes, efter indhentede Oplysninger, af kunstig Gødning fra indenlandste Fabriker 14 Millioner Pd., i 1869 23 og i 1870 28 Millioner Pd. Heraf var omtrent 6 à 7 pCt. kvælstofholdig Gødning, 1 à 2 pCt. kalixig Gødning og Resten fosforsyrerig Gødning. Det maa antages, at sidste Slags forholdsvis er steget stærkest, især naar den opløste Peruguano regnes her til; denne er jo kvælstoffattigere og fosforsyrerigere end den tidligere benyttede raa Peruguano.

Bed at beregne Værdierne af Kvælstof, Fosforsyre osv. for 8 à 10 Aar siden sammenlignet med nu, efter de billigste Priser, hvortil disse tilbydes gennem Bekjendtgørelser, udkommer:

	for 8 à 10 Aar siden.	nu.
1 Pd. Kvælstof i let tilgængelig Form		
Koster	70 à 83 Ø.	125 Ø.
1 Pd. opløselig Fosforsyre	35 à 50 —	31 à 47 —
1 Pd. tungt opløselig Fosforsyre	19 —	25 —
1 Pd. Kali	18 —	19 —
1 Pd. Kvælstof i Chilisalpeter	120 —	94 —
1 Pd. — i svovlsur Ammoniak	94 —	90 —

Næstefter Storbritannien, Belgien, Kongeriget Sachsen og nogle Egne i Monarkiet Preussen, hvor Sukkerindustrien især

er hjemme, ere vi Tid efter anden uomtvistelig blevene de stærkeste Konsumenter af kunstig Gjødning i Europa i Forhold til Landets Størrelse, hvilket er saameget meget mere paafaldende, efterksom vi samtidig have skiftet System og lade et Kvantum Kraftfoder gaa igjennem Kreaturerne, hvorved Størstedelen af vort gamle Overskud fortæres, naar vi kontrabalancere Exporten af vore Kornvarer med Importen af vore Foderstoffer. Anvendelsen af kunstig Gjødning hos os naaer op til 20 Kr. pr. Td. Land af hele Arealen, hvor Forbruget er størst, og gaaer ned til 4 à 5 Kr., hvor Anvendelsen af kunstig Gjødning er bleven bragt ind i Systemet. — Iffor Sommer besøgte mig Forpagter Sherrif fra East Lothian i Skotland. Hans aarlige Gjennemsnitsforbrug af Kunstgjødning var 700 £ paa 300 skotske Acres (Acres = 12,500 Kv.-Allen); dette udgjør pr. Td. Land 41 Kr.

Er vor altid betydelige Anvendelse af kunstig Gjødning rigtig eller ej, og staaer vort Agerbrug og Husdyrhold i passende Forhold til dette Forbrug af vor Driftskapital? Hvem turde besvare dette Spørgsmaal benægtende, hvem turde udtale: Vi ville uden at forvolde os Tab kunne undvære den vort animaliske Gjødningskvantum supplerende kunstige Gjødning. — I en Diskussion om Forpagtningsforholdenes Indflydelse paa det danske Agerbrug tillode vi os at oplæste det vigtigste af alle statsøkonomiske Spørgsmaal hos os: forøges eller formindskes Jordbundens producerende Kræfter i Danmark? Vi svarede dengang, uden at blive modsagte: Formindskte vi ikke Kræfterne, saa formere vi visseligen ejheller Jordbundens producerende Evner Landet rundt; dette var i 1869, efter at vi Aaret iforvejen under Diskussion: I hvilken Retning bør Udviklingen af det danske Agerbrug i Fremtiden ledes, ligeledes uden at blive modsagte, havde udtalt: Vort Agerbrug er ikke lønnende nok, fordi vi som oftest dyrke en for mager Jordbund. Vi ville da sandelig være de Sidste til at udtale en nedfattende Dom over Bestræbelser, der ere saa hæderlige, og som saa synlig gaa ud paa at styrke Landet. — Paa den anden Side kunne vi

ej skjule for os selv, at Mængden af den kunstige Gjødning, vi forbruge, er en saare ensidig Gjødning, hvis Virkninger vistnok i en langt højere Grad, end det hidtil steer, trænge til at kontrolleres og vejes. — I denne Henseende gjøre vi uomtvistelig meget for Tid. — For vore mange landøkonomiske Foreninger vil her være en indtrængende stærk motiveret Opfordring til at søge saavidt muligt det Spørgsmaal klaret og besvaret igjennem komparative Forsøg, fortsatte i en Række ved Foreningernes mest energiske Medlemmer: Hvorledes betaler den kunstige Gjødning sig hos os anvendt alene og anvendt i Forening med Staldgjødning? Istedetfor de uendelige Udstillinger med deres Festsmaaltider &c. &c. vil her være et Stykke Arbejde at gjøre, der, vel udført, i Virkeligheden og i høj Grad vil være lønnende.

Med Siden af de berørte Faktorer er der endnu een, der tilligemed den kunstige Gjødning er et Barn af den nyere Tid og har i de sidste Decennier lagt stadig voksende Krav paa det danske Agerbrugs pekuniære Kræfter. Jeg sigter her til den stærke Brug af Maskiner, for hvis Anvendelse der vil kunne anføres mange og vægtige Grunde, og hvis Tilstedeværelse i mangfoldige Agerbrug ligefrem maa betragtes som en nødvendig Betingelse for Gjennemførelsen af det fremadstridende Agerbrug, hvis Tilvejebringelse imidlertid stundom uomtvistelig har lagt vel stærke Krav paa Landmandens Kræfter, ikke at tale om, at disse Maskiners Indførelse endog paa sine Steder er bleven til en Modesag og har været betragtet som en Kraftmaal for Bedkommendes mere eller mindre fremadstredne Standpunkt. De nuværende Forhold ville imidlertid af sig selv forhøje en meget udvidet Brug af Maskiner, imedens vi selvfølgeligen atter her skulle være de Sidste, der fraraade Brugen af gode, grundig prøvede og vejede Maskiner i det intensive Agerbrugs Tjeneste, samtidig med at vi have maattet konstatere, at deres Tilvejebringelse i det sidste Decennium har krævet store Udlæg af Kontanter.

Vi komme dernæst til at berøre Landmandens voksende

Udlæg til Folkehold, Lønninger, Dagleje og Aftordarbejde. Jeg tilstaaer, at jeg med Hensyn til denne Faktor savner de fornødne Oplysninger; vort statistiske Bureau skriver til mig, at Bureauet aldeles ikke raader over Oplysninger angaaende Folkelønnen, hvilket unægtelig er et Savn og en Mangel ved Bedømmelsen af mange Forhold.

Da jeg var Forvalter paa Volland i 1838, var den almindelige Dagløn paa Landet i Danmark (24 Skilling) 50 Ore; Lønnen til en fuldvoksen Karl 60 til 70 Kr., Pigernes Løn 36—44 Kr.; Tid efter anden, paa en i Almindelighed fuldkommen korrekt og med Billigheden overensstemmende Maade, er Arbejdernes Fortjeneste stegen til omtrent det Tre-dobbelte, noget forskjellig i Landets forskjellige Egne. — I Aarene 1872, 73 og 74 vare vi paa sine Steder gaaede ud over det Sundt og Berettigede; især paa disse Steder er Reaktionen for Tiden saa meget mere i sin Orden. I sin Helhed er paa dette Omraade, saavidt jeg kan skjønne, Intet i Stykker; med lidt god Villie ere vi paa Landet endnu Herrer over disse Forhold.

Omsider kommer jeg til den ofte omtalte ødsle Levemaade og til den ogsaa paa andre Omraader paa Landet indførte Luxus. Med Hensyn til Luxus i Levemaade paa Landet, da er denne vistnok meget forskjellig i Landets forskjellige Egne. Jeg troer at leve i en Egn, hvor betydelig Virksomhed udvikles baade af de større og den mindre Jordbruger, og hvor Levemaaden i sin Almindelighed staaer i et passende Forhold til den Grad af Velstand, hvortil Bedkommende i deres større Flertal have arbejdet sig op; at der samtidig findes et betydeligt Mindretal, hvis Evner kun ere svage, og som stærkt føler Trykket af de to sidste Aar, kan ej nægtes, men hos de Færreste er den mindre gode Stilling fremkaldt ved overdreven Luxus, langt snarere enten ved, at man har kjøbt for dyrt, stundom har manglet Dygtighed og Driftighed, eller ogsaa har savnet Driftkapital. I denne Henseende er unægtelig Nutidens Agerbrug grundforskjelligt fra Fortidens.

Den hele Samling af Fordringer, hvilke jeg har tilladt mig at anføre som for Tiden hørende til et velordnet Agerbrug, gjør et saa forunderlig stærkt Krav til Driftskapital, at ingen Beregning holder Stik, saa snart vi overtage forsømte Agerbrug. De fortløbende Renter af Kjøbesummerne eller Afgifterne, medens Udbytten er mangelfuldt for en Række af Aar, stille i Forening med Udlæg til Grundforbedringer oc. saa store Krav til vedkommende Bruger's disponible Midler, at ifkun de saare vel Funderede kunne gjenngaa denne Stjærtsild, og Banffelighederne lettes ikke ved den stigende Rentefod, ikke at tale om, at skal Vedkommende igjennem Laan i Bankerne skaffe sig den manglende Driftskapital, er hans Ruin i Længden saa godt som uundgaaelig. Vi staa her ved en Side af Sagen, der forekommer mig saare alvorlig: Udgang for Landmanden til at forsøge sin Driftskapital og Midler til at aarsparere midlertidige Stød. I fordums Tider var det Skik og Brug imellem Landmændene, at den, der havde Penge tilovers, laante til den, der havde dem Behov og blev betragtet som en vederhæftig Mand. For 50 Aar tilbage kom Sparekasserne, og disse have indtil den Dag idag arbejdet til stor Velsignelse, idet de have forenet Velsvillighedsprincippet med Opgaven at lære Folk at spare og at samle. At Sparekassernes Bestyrelser paa mange Maader have taget fejl, kan gjerne være, men deres Virksomhed i Almindelighed har været en sand Velsignelse for Landet; vi Landmænd bør vistnok fremdeles vedblivende støtte dem med alle de Midler, som staa til vor Raadighed. I den nyeste Tid have vi faaet en Række Banker med deres Filialer i Provinserne. Her er ikke Stedet til at drøfte Bankernes Virksomhed. De danne Aktieforetager, hvis Opgave det er om muligen at skaffe store Dividender. Vi Landmænd maa vistnok helst kunne undvære dem, thi Jordens Bruger magter i saa Tilfælde at kunne maale sig med den højere Pengeverdens Repræsentanter, hverken i Intelligents, Ihærdighed og muligen ej heller i Arbejdsomhed.

Det er en lang Række af Faktorer, som vi have berørt,

mine Herrer; men dog venter jeg, at man vil sige mig, der er flere tilbage, naar vi ville drøfte Agerbrugets Stilling for Tiden nogenlunde udtømmende, man vil især henvise mig til den stærke Stigning af de kommunale Skatter og de ved disse foranledigede betydelig forøgede Bidrag.

Til de kommunale Skatter paa Landet maa vi henregne den større og den mindre Kommunes Krav, Amtets og Sognets Fordringer. Til Amtskommunen er der af hver Td. Hartkorn i Gjennemsnit af hele Landet erlagt

1860—61	Kr. 7,79.
1861—62	— 7,83.
1862—63	— 7,97.
1863—64	— 8,25.
1864—65	— 7,89.
1865—66	— 7,45.
1866—67	— 7,50.
1867—68	— 8,41.
1868—69	— 10,10.
1869—70	— 11,08.

I vort Amt ere Amtsfornødenhederne under en omhyggelig og sparsommelig Bestyrelse stegne fra 4 Kr. i 1860 til 10 Kr. i 1877, altsaa 6 Kr. pr. Td. Hartkorn, for disse formoder jeg imidlertid, at Amtets Hartkornsbrugere have faaet Bederlag paa forstjellig Maade.

Hvad Skatterne*) til Sognekommunen angaa, lignede disse som bekjendt dels paa Hartkorn, dels paa Formue og Vejlighed og dels paa anden Maade samt ydes endelig som Naturalpræstation. Der er en Tilbøjelighed til at formindste Bgningen paa Hartkornet og erstatte det Manglende ved en forhøjet Bgning paa Formue og Vejlighed; saaledes

*) Grunden til at de nedenfor meddelte Data ere noget spredte og ikke give Dplysning om de sidste Aar, da Skatterne sikkert ere stegne stærkest, er at søge i det statistiske Materiale, der staaer til Offentlighedens Kundskab, og som vi have kunnet benytte.

kan f. Ex. nævnes, at i de 4 Aar 1866—69 udgjorde af de samlede Skatter til Sognekommunerne i Danmark:

	1866	1867	1868	1869
	pCt.	pCt.	pCt.	pCt.
Hartkornskatten	72,3	73,1	65,3	66,1
Formue- og Vejligheds-katten	23,1	23,8	34,5	33,8
Andre Skatter	4,6	3,1	0,2	0,1

Men da Landet i sin Helhed er et temmelig rent Agerbrugsland, kunne vi uden stor Fejltagelse sige, at det er Agerbruget, der direkte eller indirekte væsentlig bærer alle Skatterne til Sognekommunen, og vi skulle derfor her opgive disse Skatters Beløb for samtlige Landets Landkommuner i Aarene 1866—73:

1866 udgjorde Skatterne til Sognekommunerne	kr.	6,627,540.
1867	—	7,120,556.
1868	—	7,109,286.
1869	—	7,437,984.
1870	—	7,764,996.
1871	—	7,945,702.
1872	—	8,147,354.
1873	—	8,387,500.

I disse 8 Aar ere altsaa de til Sognekommunerne udskrevne Skatter og Naturalhjælper stegne med 27 pCt. Og hertil bør endnu føjes, at samtidig have Kommunerne belastet sig med større Gjæld; der har nemlig været:

	Forbrug af Formue og Stiftelse af Gjæld.	Erhvervelse af Formue og Afdrag paa Gjæld.
1870 . . .	kr. 1,866,632	kr. 1,572,090
1871 . . .	— 1,717,868	— 1,429,910
1872 . . .	— 2,161,894	— 1,485,202
1873 . . .	— 1,757,328	— 1,438,152
	kr. 7,503,722	kr. 5,925,354

Hertil kan vel siges, at Kommunerne gennem et bedre Vævæsen, Skolevæsen osv. have til dels faaet Ækivalent for

deres større Udlæg, og dette skal ingenlunde bestrides, men om Udgifterne hertil senere vilde falde, er tvivlsomt, medens det er en Kjendsgjerning, at de kommunale Byrder hidtil aarlig ere bleve forøgede, og en enkelt Udgiftspost, som afgjort maa henregnes til de rent forbrugende, nemlig til Fattigvæsenet, har været i en meget kjendelig Stigning. Udgifterne saavel i Penge som i Naturalhjælper til Fattigvæsenet i Landets Sognekommuner udgjorde nemlig:

1861	Kr. 2,320,800.
1862	— 2,540,228.
1863	— 2,466,094.
1864	— 2,498,066.
1865	— 2,498,242.
1866	— 2,967,788.
1867	— 3,721,796.
1868	— 3,964,298.
1869	— 4,279,702.
1870	— 3,918,958.
1871	— 3,656,794.
1872	— 3,986,126.
1873	— 3,711,232.

Kommunens Forvaltning influerer i meget høj Grad ikke alene paa dennes Velvære i Almindelighed, men er stadig skarper fremtrædende igjennem de Fordringer, Forvaltningen stiller til Hartkornsbrugerne; ogsaa i dette Tilfælde viser Omforg og varig Nidkjerhed sig saare taknemmelig, medens det Modsatte afstedkommer uberegnelige Forhold baade i Nutiden og, vistnok mere endnu, i Fremtiden.

Hvorledes er da Stillingen for Tiden? vil man spørge og vil mulig kræve en nærmere Drøftelse af Høstens Indflydelse i 1876 og 1877 paa Landbrugets Vilkaar i Øjeblikket; derpaa kunne vi imidlertid ikke indlade os, vi se paa Forholdene i deres Almindelighed for deraf at drage Slutninger for de kommende Tider om, i hvilken Retning vore Bestræbelser helst bør gaa. Saafremt jeg skulde svare paa,

hvorledes stiller da Jordens Udbytte sig ligeoverfor disse saa overordentlig forandrede Forhold, over hvilke Midler raader da Landmanden for at kunne bære disse i høj Grad forøgede Byrder, da kan jeg kun henvise til Jordens Udbytte, saaledes som dette stiller sig for mig, efterat de omtalte Grundforbedringer ere komne til Anvendelse. De ville tillade mig at gaa ud fra min egen allernærmeste Erfaring og tilbagefalde i deres Erindring de Tal, som jeg tildels har meddelt paa et tidligere Stadium, hvorved jeg kan bemærke, at disse Tal intet Exceptionelt indeholde, men udtrykke Resultater, der ville kunne tilvejebringes af en Række større og mindre Gaarde; de danne et Grundlag for det Jordbrug, hvor der er blevet arbejdet systematisk. Se omstaaende Tabel I.

Disse Aulsbrug ere istand til under normale Forhold at bære alle de Byrder, vi nys have opregnet, men de taale ikke den nyeste Tids forøgede Byrder, uden at deres Netto-Udbytte bliver trykket færdedes betydelig, hvilket følgende Regnskab vil godtgjøre, se Tabel II. Den forøgede Udgift til Maskiner og Hjulmand, som dette Regnskab udviser, hidrører fra, at der er etableret et større komplet Maskinværksted til Reparation af alle Slags Maskiner; samtidig er i disse Aar blevet anskaffet en stor Mængde Maskiner til forskjellig Brug.

Vi have i de sidste 5 Aar, sammenlignet med de foregaaende, forøget vore Indtægter med $15\frac{1}{2}$ pCt., men samtidig forøget vore Udgifter med 33 pCt., hvorved et Mindreudbytte af 8 Kr. 28 Ore pr. Td. Land er opstaaet. Hvorvidt det vilde være os muligt at forøge Indtægterne yderligere, staaer ikke klart for mig. Indtægterne ville væsentlig være afhængige af Konjunkturerne, hvorover vi slet ikke ere Herrer, hvorimod jeg forventer, at vi med Hensyn til Udgifterne ville kunne bringe dem ned til den gamle Udgift, nemlig for

c) Maskinerne	til	2,000	Kr.	aa	rlig,
e) Hjulmanden	=	1,000	=	=	
l) kunstig Gødning	=	14,000	=	=	
m) Oliefager og Klid	=	14,000	=	=	

Label I.	Kornudbytte pr. Tde. Land besaaet Areal.		Kapitelstøt for Kjøbning Amt. Gjennemsnit for hvert Kemaal.						Pb. Smør pr. Ko.*)	Smørpriser for Durupgaards Smør.		Smørudbytte paa Durupgaard i Kemaal.
	Durup- gaard. Tdr.	Gjæster- gaard. Tdr.	Hvede.		Rug.		Byg.			Saare.	Kr.	
			Kr.	Ø.	Kr.	Ø.	Kr.	Ø.	Kr.			Ø.
	Salt pr. Ko.*)											
1840—44.	"	"	"	"	"	"	"	"	"	87,54	55,3	17,685
1845—49.	"	"	"	"	"	"	"	"	"	109,52	59,68	22,234
1850—54.	12,77	9,35	16	2	12	8	8	78	5	122,26	63,99	24,942
1855—59.	13,22	10,86	17	13	12	17	10	54	6	123,24	84,42	25,882
1860—64.	14,91	14,60	15	29	11	36	9	9	5	161,12	86,90	34,803
1865—69.	16,51	16,30	19	26	14	45	12	6	7	166,20	98,55	36,399
1870—74.	16,54	15,48	19	95	14	38	12	77	8	182,85	12,16	40,229
1875.	16,75	16,21	18	3	14	21	13	76	9	179,68	31,20	40,429
1876.	14,10	15,80	19	50	14	69	13	35	9	167,67	34,22	38,231
1877.	—	—	18	46	13	8	12	52	8	"	"	"

*) Medens Sommeren 1876 var mindre heldig for Smørudbytte, har Sommeren 1877 givet et Udbytte af 109,8 Pb. Smør pr. Ko. Alt Smørudbytte er uden den i Husholdningerne brugte Mælk og Fløde, der anførtes til 5 Pb. Smør pr. Ko om Aaret.

Label II. Indtægter og Udgifter paa Durupgaard (1016 Tdr. Land).
Gjennemsnit af Femaar.

		1867—1871.			1872—1876.			1872—76 imod 1867—71.				1872—76 fjegen imod 1867—71. 3 pCt.	
		Salt		Pr. Td.	Salt		Pr. Td.	Mere.		Mindre.			
		kr.	kr.	Ø.	kr.	kr.	Ø.	Pr. Td.	Land.	Pr. Td.	Land.		
		I. Indtægt:											
a	Indtægt af solgt Korn . . .	56,280	55	39	55,798	54	92	"	"	"	47	"	
b	Brutto-Indtægt af Kvæg og Svin . . .	67,561	66	50	84,075	82	75	16	25	"	"	24½	
c	Indtægt af Faarehold efter Frabrag af Driftsudgifter	6,843	6	74	8,111	7	98	1	24	"	"	19	
d	Forskjellige Indtægter . . .	2,216	2	18	5,525	5	44	3	26	"	"	"	
		Summa Indtægt	132,900	130	81	153,509	151	9	20	28	"	"	15½
		II. Udgift:											
a	Folkehold, Lønninger, daglige												
b	Akkordarbejder	17,918	17	64	21,159	20	83	3	19	"	"	18½	
	Hestebesætningen	1,118	1	10	2,177	2	14	1	4	"	"	99	
	Inventariets Anskaffelse og Bedligholdelse:												
c	Maffiner	1,948	1	92	4,544	4	47	2	55	"	"	137	
d	Smedbearbejde	2,535	2	50	3,066	3	2	"	52	"	"	20	
e	Hjulmand	977	"	96	1,789	1	76	"	80	"	"	90	
f	Sadelmager	655	"	64	803	"	79	"	15	"	"	25	
g	Køb, Sække zc.	1,373	1	35	1,094	1	8	"	"	"	27	÷ 27	
h	Skatter og Afgifter	6,763	6	66	7,404	7	29	"	63	"	"	10	
i	Husholdningen, fratrukket Køsten til Mejeripersonalet	12,633	12	43	15,785	15	54	3	11	"	"	25	
k	Draining	519	"	51	128	"	13	"	"	"	38	"	
l	Kunstig Gødning	13,982	13	76	16,665	16	40	2	64	"	"	19	
m	Diefager og Klid	9,864	9	71	16,775	16	51	6	80	"	"	70	
n	Kløver-, Græs- og Koefrø	2,054	2	2	2,526	2	49	"	47	"	"	25	
o	Stenful	1,872	1	84	3,859	3	80	1	96	"	"	111	
p	Forskjellige Udgifter	2,527	2	49	3,857	3	80	1	31	"	"	52	
q	Driftsudgifter ved Mejeriet	11,462	11	28	15,587	15	34	4	6	"	"	36	
		Summa Udgift	88,200	86	81	117,218	115	39	28	58	"	"	33
		Nettoudbytte	44,700	44	"	36,291	35	72	"	"	8	28	

Bemærkninger ad Udgift b: Udgiften til Heste er større i sidste Femaar, fordi der er anskaffet en Del Tillægsdyr af Percheron-Racen.

hvorved vi ville komme tilbage til vor gamle Netto-Indtægt uden at svække Gaarden.

Seer jeg paa de danske Jordbrugere i deres Almindelighed, er jeg meget tilbøjelig til at dele dem i tre Grupper, unægtelig med en stor Række Nuancer i hver enkelt Gruppe. I den første Gruppe findes de, der systematisk, Tid efter anden, paa en solid Maade have udført de Grundforbedringer, som det fremadskridende Agerbrug har lært os, og som dernæst tage i deres Bedrifts Tjeneste alle de Hjælpe midler, som staa til den danske Landmands Raadighed, stadig skarpt vejende disse Midlers Brugbarhed i Længden. Denne Gruppe vil befinde sig vel, om den end stundom har maattet kæmpe med betydelige Besværligheder. Stadig Flid, Nøjsomhed og Udholdenhed vil under normale Forhold bringe denne Gruppe til et uomtvisteligt vorende Velvære.

Den anden Gruppe bestaaer af den talrige Flok af især yngre Landmænd, for hvilke Opgaven ligger klart, der med paastjonnelsesværdig Ihærdighed have begyndt paa rette Maade fra Grunden af og gaa, alt efter de Midler de raade over, hurtigere eller langsommere frem. De ere midt i Arbejdet og berøres meget stærkt af Tidernes Besværligheder; det vil desværre muligen ikke undgaaes, at Enkelte af denne Gruppe, som have vovet sig for yderlig ud, midlertidig maa bukke under i denne Kamp; deres Tal vil forhaabentlig ej blive stort, det overvejende Flertal vil under Herrens Bistand naa iland og med Tiden komme til at nyde Frugterne af deres Bestræbelser paa Danmarks i Almindelighed taknemmelige Jordbund.

Den tredie Gruppe er dem, der saagodtsom ikke have rørt sig af Pletten, ikke kunne eller ville erkjende, at hver Tid gjør sine berettigede Fordringer gjældende, hvilket kun Daarer kunne lade upaaagtet, enten af naturlig Tilbøjelighed til at lade det blive ved det Gamle eller af Lædshed, efter som en Bryden med fordums System koster Sved, eller af Frygt for ej at kunne gennemføre, hvad muligen har været erkjendt for at være det Rigtige, efter som Mangel paa Forskud lammede.

Denne Gruppe er desværre endnu talrig, meget for talrig, thi naar Alt kommer til Alt, ere de eller deres Efterkommere i Tidernes Løb uheldigst stillede. De undgaa alligevel ikke den nyere Tids Fordringer, og de ville da komme til at erfare, at disse Fordringer ikke staa i noget som helst Forhold til, hvad deres gammeldags Jordbrug kan evne; slige Ejendomme, siger den indsigtsfulde Jagttager, skulle kjøbes to Gange, hvilket ikke ret Mange kunne magte; denne Gruppe er uomtvistelig den i Tidernes Løb uheldigst stillede.

Skulle vi nu samle til et Facit, hvad vi have søgt at udvikle iaften, da benægte vi ikke, at Landbrugets Stilling i Djebliffet er forbunden med store Besværigheder for Mange, for ikke at sige for de Fleste, og at de Priser, som have været betalte for Jord alt i en længere Aarrække, ej staa i rette Forhold til det virkelige Netto-Udbytte, den danske Jordbund under nuværende normale Forhold kan afgive.

De Udgifter, Landmanden som oftest har paataget sig i de senere Aar, staa ej i et fuldkommen passende Forhold til de af Landbruget flydende Indtagter, af hvilken Grund vi opfordres til at behandle dem med væsentlig større Forsigtighed end i Almindelighed hidtil.

Naar dette imidlertid er blevet sagt, skulle vi ikke lade være at tilføje, at Udviklingen, saaledes som den stiller sig for mig i sin Almindelighed, er lovende; under Herrens naadige Bistand ville de mange, gode Kræfter, som arbejde Landet rundt, hos Massen klare mere og mere Synet for vore Skrøbeligheder og styrke den alvorlige Villie til at raade Bod paa Manglerne, thi vort Lands Fremtid er hovedsageligen lagt i den danske Jordbrugers Haand.

Hertil knyttede sig følgende Diskussion:

Forstander J. C. la Cour tager kun Ordet, fordi den gjentagne Opfordring dertil forgjæves har lydt, og fordi han haaber derved at foranledige Udtalelser af de tilstedeværende Herrer, der have direkte praktisk Erfaring. Statsraad Tesdorpf's Foredrag har været overordentlig indholdsrigt, men Taleren kan dog ikke

undlade at sige, at det har for hans Vedkommende efterladt et tungt Indtryk; dette gjælder navnlig de sidst meddelte Oplysninger angaaende Udbyttet af Statsraadens egne Gaarde, thi en Mindreindtægt af 8 Kr. 28 Ore pr. Tønde Land i Femaaret 1872—76 sammenlignet med Femaaret 1867—71, i hvilket vi som bekjendt havde de tørre Aar 1868 og 1869, (Statsraad Tøsdorpf: Som ikke skade og paa Falster) maa kaldes betænkkelig, efter som Joldudbyttet ikke har været mindre og Kapitelstarten højere i 1872—76 end i 1867—71, navnlig paa Byg, ligesom jo ogsaa Mejeriet har givet et større Udbytte, og dette er blevet betalt bedre. — Naar Taleren dernæst seer hen paa de først meddelte Talstørrelser fra Durupgaard og Gjedsergaard, og sammenholder dem med de sidst meddelte, kan han ikke se rettere, alt muligt Hensyn iøvrigt taget til de Faktorer, der ere nævnte, som Husdyr, Gjødning, Maskiner, Folketallet o. s. v., end at Grunden til Hovedforskjellen kommer til at ligge deri, at ved den første Fremgang, som vort Agerbrug havde gennem Fyrreterne og i Begyndelsen af Halvtredserne, bragte de Arbejder, man da satte i Gang, Vandafledning, Mærgling og den dybe Bearbejdning af Jorden, os langt større Renter og Udbytte end de senere Arbejder; det var Jordens Kræfter, vi dengang tærede paa. Fremgangen paa Durupgaard, hvor hine Grundforbedringer tidligst gennemførtes, har derfor i Halvtredserne ikke været saa stor som paa Gjedsergaard, hvor Grundforbedringerne senere iværksattes; medens man paa Gjedsergaard fra Begyndelsen af Halvtredserne gik ud fra 9 Jold og naaede op til 16 Jold, altsaa en Stigning af 7 Jold, havde man paa Durupgaard, i samme Tidsrum, kun en Fremgang af 4 Jold. Dette viser, at den store Fordel, som Agerbruget bragte ved den første Grundforbedring, efter at Agerbrugets Udvikling i det Hele var begyndt, ikke maa tjene som Maalestof for os fremad i Tiden, og den Stigning i Ejendomspriserne, som da fandt Sted, maa ikke ventes fortsat ved de senere udførte supplerende Forbedringer, saasom Anvendelsen af kunstig Gjødning, Kraftfoder og lignende. Men skjøndt vi ikke have faaet Ejendomspriserne meddelte, er det dog en Kjendsgjerning, at de ere gaaede meget stærkere fremad i de senere Aar, end i de tidligere. Talstørrelsen 8 Kr. 28 Ore, der lægger sig som en mørk Sky over Forholdene i de sidste 5 Aar, forekommer derfor Taleren at være endnu alvorligere, naar den Faktor tages med, som ikke er taget med i Foredraget, men som dog maa tages med, nemlig den Byrde, som Jorden skal bære ved Kjøb. Statsraad Tøsdorpf har ikke regnet Jorden højere i 1872—76 end i 1867—71, og det kan maasse være rigtigt nok, efter som han havde Jorden, men denne Faktor har for en Mængde yngre Landmænd, der have kjøbt i de senere

Nar og have kjøbt til høj Pris og høje Renter, en ikke ringe Betydning, tages den med, bliver Tilbagegangen betydelig større. Pristigningen i Ejendomsforholdene har i det Hele taget været for stærkt forceret, navnlig i Løbet af Halvfjerdserne, og vi maa være forberedte paa, at vi ikke hente saadanne Renter ud af de konserverende Grundforbedringer, vi nu maa udføre, som dem, vore Fædre hentede ud af de udpinende Grundforbedringer, som de gjennemførte i Fyrreerne og Halvtredserne.

Statsraad Tesdorpf kan erklære sig fuldkommen enig med den foregaaende Taler; han har jo netop selv stærkt fremhævet, at de første Grundforbedringer, saasom en forbedret mekanisk Bearbejdelse af Jorden baade i Dybden og i Overfladen, og Vandafledningen gennem et Grøftesystem, der ofte indskrænkede sig til Hovedgrøfter, som han ogsaa tildeels har været med til at udføre, have givet det største Udbytte. Det gaaer imidlertid i Agerbruget som paa alle andre Omraader, at naar man er naaet til en vis Højde, er det allerede vanskeligt nok at holde sig paa den, end sige da at gjøre yderligere Fremskridt. Man er tilbøjelig til at tro, og det har Taleren ogsaa været, og derfor har han udtalt sig saa uforbeholdent, som han har, og er fremkommen med Tallene, at man ved en Forøgelse af Driftskapitalen kan tilvejebringe en større Indtægt; dette slaaer imidlertid fejl; i det mindste er det ikke lykkes for Taleren. Ganske vist er der Udgifter, som ikke burde være nævnte, som f. Ex. de til Raffineri, i alt Fald burde de kun tages delvis med; det samme er Tilfældet med Udgiften til Hesteracer, der hentes fra Udlandet og koste det dobbelte mod, hvad almindelige Heste koste. Det er Udgifter, som man ikke kan henregne til de normale; men affeet derfra, staaer det for Taleren fuldkommen klart, at naar vi ere naaede ud over den anden Rotation, i hvilken vi have anvendt Draining som Grundforbedring, saa indtræder der en Standsning i Udbyttet, saa indtræder der tydelige Tegn paa om ikke en Udtømmelse saa dog en Formindskelse af de Kræfter, som vi kom til at raade over i de første Rotationer, efter at vi havde sænket Grundvandet og vare blevne i en ganske anden Grad end tidligere Herre over Jorden; men denne Sænkning af Grundvandet og Benyttelsen af tildeels slumrende og uafbenyttede Kræfter, som vi naa paa de forskjelligste Maader, ved at tilføre Jorden Kalk, ved Jordens Nabning gennem Drainingsystemet, o. s. v., kræver, at vi give Jorden, hvis vi ville vedblive at beholde de samme Agerøder, en Erstatning for, hvad der tages fra den, men hvori denne Erstatning skal bestaa, er endnu ikke Taleren klart. Vel mener han, at han raader over et Husdyrbrug, som maa give Erstatning for de store Fodermasser, det bruger, og at han efter danske Forhold anvende kunstig Gjød-

ning i saa stor Maalestof, som det vistnok maa ansees passende, men ikke desto mindre kan Taleren kun sige, at alle Gaardene stagnere hvad Kornudbyttet angaaer. Derimod ere vi gaaede op med Hensyn til Udbyttet af Besætningerne, og vi kunne vistnok gennem et omhyggeligere Valg af Tillægsdyr og et bedre Kjendskab til deres Røgt og Pleje, og navnlig ved et bedre Kjendskab til at forbedre vore Græsmarker, gjøre ikke saa lidt endnu for at skaffe en forøget Indtægt tilveje; thi det er besynderligt nok, at medens Kornudbyttet er stagnerende, ere paa samme Tid Græsmarkerne gaaede ikke saa lidt fremad; det er, som om de Kræfter, vi have sat i Bevægelse, paavirke Græsset stærkere, end de i Længden paavirke Sæden. — Naar man driver saa mange Jordbrug som Taleren, og har saa mange Jærn i Jlden som han, at han ikke engang kan anvende en Fjerdedel af sin Tid i Agerbrugets Tjeneste, saa følger det jo af sig selv, at han gjør, hvad man i daglig Tale kalder en noget luxuriøs Brug af Jorden, men det kan han ligefrem ikke undgaa, naar han skal sætte alle de Midler i Bevægelse, som han opfordres til, og det fejler jo derfor slet ikke, at en omhyggeligere Jordbruger, der kan tage alle Resourser og Hjælpemidler i Betragtning, veje dem nøje og udtømme dem stærkt, vil komme til et andet Facit. Taleren kan imidlertid ikke give noget andet Facit end det, han har, og han troer, at han netop ved den Alenhed, hvormed han har omtalt det, har nu, ligesom tidligere, gjort Agerbruget en Tjeneste.

Gartner Wendt. Statsraad Tesdorpf synes ikke at se Forholdene saa sort som Hr. la Cour. Hvad Taleren har lært af Foredraget er, at det, som det navnlig kommer an paa i Fremtiden, er at spare. Der blev engang sagt af Professor Prosch, at der er spildt store Summer paa vor Kreaturavl; men der er ogsaa et andet Punkt, paa hvilket der bliver spildt store Summer, nemlig Foderstofferne; naar vi først lære at anvende dem saaledes, at de gjøre deres fulde Gavn, saa vil der ogsaa komme stor Besparelse. De Tal, som Statsraad Tesdorpf holdt sig til, ere for Resten mindre i Stand til at give et aldeles klart Billede af Forholdene, eftersom Tabene, der ere lidte, ere lidte paa Gaarde, der bestandig gaa foran og føre an og derfor maa betragtes som Mønstergaarde, der ikke saaledes som vi andre kunne vogte sig for Tab. Taleren troer derfor ikke, at det seer saa mørkt ud, som Hr. la Cour vil gjøre det.

Forstander la Cour maa bemærke, at han ikke har sagt, at det saa sort ud, men at det Billede, vi fik af Foredraget, var tungt, og han maa vedblivende fastholde denne Paastand; thi naar Statsraad Tesdorpf for Durupgaard's Vedkommende meddeler os Regnskaber for to paa hinanden følgende Femaar, om hvilke det

ikke kan siges, at der hviler noget Uheld paa det ene Femaar fremfor det andet, og disse Regnskaber vise os en Tilbagegang af 8 Kr. 28 Ore, saa er der, selv om man skal tage Hensyn til, at der er brugt noget til et Maskinværktøed, som ikke burde opføres paa Driftskapitalens, men paa Grundkapitalens Konto, stor og alvorlig Grund til at være varsom med en for rask Gjennemførelse af Forbedringer uden ordentlig Forundersøgelse og grundige Forarbejder og uden at der er tilstrækkelig Harmoni tilstede mellem de forskjelligte Ørene af det Agerbrug, hvori vi arbejde, da vi ellers ville naa til et langt uheldigere Resultat end det, som Etatsraad Tesdorpf har bragt frem, eftersom han arbejder med stor Erfaring paa et gammelt, solidt Agerbrug. — Der er en Faldstørrelse, som Taleren ikke fremdrog før, men som han nu vil tillade sig at gjøre opmærksom paa, og som er meget mærkelig. Etatsraad Tesdorpf har angivet det gennemsnitlige aarlige Nettoudbytte af sin Jord — til hvilken Værdi denne er beregnet, er ikke angivet — til 44 Kr. i det ene Femaar og til 35 Kr. 72 Ore i det andet Femaar pr. Td. Land; men 35 Kr. 72 Ore pr. Td. Land af et af Falsters værdifuldste Jordbrug, med et Fjoldudbytte af over 16, er sandelig et meget mærkeligt Udbytte og maa vække alvorlige Tanker. Etatsraad Tesdorpf sluttede sin sidste Bemærkning med de Ord, at han netop ved den Aabenhed, hvormed han har meddelt det Facit, han er kommen til, har gjort Agerbruget en Tjeneste; heri maa sikkert Alle samstemme, og vi kunne ikke noksom takke Etatsraaden for, at han har ladet Dunstet om at gavne sine Standsfæller overvinde de ellers nærliggende Betænkkeligheder, der for hans eget Vedkommende kunde være mod at offentliggjøre disse Regnskaber. Det er saa ofte blevet sagt af Folk, der holde tilbage: ja han farer frem, han har en stor Pung at tage af; men hvorledes er hans Facit? Der er ogsaa ofte blevet sagt, naar Regnskaberne ere komne frem: mon vi ogsaa have alt med i Regnskaberne? Den Aabenhed, hvormed vi nu have faaet det sidste Regnskab fremlagt, er det bedste Svar til dem, der have rejst Tvivl med Hensyn til Regnskabernes Paa- lidelighed. Der lyder ud af disse Regnskaber en Advarselserst, der, selv om den ikke strømmer os fra at gaa Fremskridtets Vej, dog opfordrer os til at være varsommere og prøve alt nøje, inden vi afholde Udgifter.

Etatsraad Tesdorpf. Vi skulle vel prøve, men ikke for angstelig, thi saa komme vi ind i 3dje Klasse, og det er det værste af alt. Taleren kjender dem saa nøje; de eller deres Efterfølgere gaa Fallit alle tilsammen. Stille for store Fordringer maa man ikke; Taleren kalder 44 Kr. pr. Td. Land for et udmærket Udbytte, naar der samtidig føres et fremadskridende Agerbrug, naar man seer hen til, at han anvender 7—8 Rdlr. pr. Td.

Land til kunstig Gjødning, meget Kraftføder og mange Midler i alle Retninger; Taleren kan dog ikke være sin egen Aulksforvalter, saa der er ogsaa Folk at lønne. Iøvrigt seer han i Virkeligheden ikke noget skræmmende i Regnskaberne, men unægtelig en Advarsel, og han er fremkommen med Regnskaberne, for at man kan være varsom med Udgifterne, men heller ikke mere.

Forstander la Cour mener heller ikke, at vi skulle lade os skræmme, men vel advare. Hvad den tredje Klasse isvrigt angaaer, da burde den vistnok deles, thi den indeholder i Virkeligheden Folk, der ikke have større Intelligents og større Dygtighed end til — — man kan næsten fristes til at sige — det stagnerende Agerbrug, som de følge; i Virkeligheden er det det, som baader deres Pung bedst, thi det vilde gaa i Stykker for dem, hvis de gif ud over det. (Statsraad Tesdorpf: De eller deres Efterfølgere ville gaa Fallit). Saa tænke vi ikke paa de samme, thi de, eller i alt Fald en stor Del af dem, kunne kun holde sig ved at unblade Fremstridt, som de savne Dygtighed og Indsigt til at gennemføre paa en hensigtsmæssig og fordelagtig Maade, uden Stade for Jordens senere Produktionsevne. Statsraad Tesdorpf maa i hvert Fald for at saa dem til at gaa i Stykker tage en Faktor med, og det er den stigende Jordværdi; thi de, Taleren tænker paa, ere de Mænd af den gamle Skole, der ere komne ind i Ejendommene for en billig Pris, og som savne den Intelligents, som virkelig skal til for at have Udsigt til en god og sund Forrentning af de Penge, der indsættes som Driftskapital i det fremadskridende Agerbruget. — Naar Statsraad Tesdorpf stillede 44 Kr. op som en Forrentning, vi maatte være glade over, at det fremadskridende Agerbrug kan give som Netto, saa vilde det, saa synes Taleren, kun holde stik, naar det fremadskridende Agerbrug virkelig er fremadskridende og samtidig løfter Jordens Produktionsevne; men naar vi kun ere naaede til i det, vi kalde det fremadskridende Agerbrug, at bevare den Produktionsevne, som er tilstede, og altsaa en forstandig Prisstigning af Ejendommene ikke bliver begrundet i en Løstning af Følbudbyttet, og naar vi derfor maa give Afkald paa den Bæreevne, der skal søges i det fremadskridende Agerbrug, fordi dette, som i det foreliggende Tilfælde, kun naaer til at bevare, hvad der er og ikke til at løfte yderligere, saa ere de 44 eller 35 Kr., saa synes det Taleren, ikke glædelige at se paa for den store Mængde, som er gaaet ind til Ejendomme, for hvilke de have givet 500, 600 eller 700 Rdlr. pr. Td. Land, thi det er i Virkeligheden en slet Forrentning, de have af deres Penge. Agerbruget vil for Resten altid give lave Renter; men naar Statsraad Tesdorpf i sit Foredrag mente, at Agerbrugerne staa med mindre Intelligents, mindre Kapital og maasse ogsaa

med mindre Arbejdsomhed lige over for de store Finantsmand i Byerne, og derfor ikke kunne skaffe saa store Renter ud af Bedriften som disse, saa troer Taleren ikke, at det er paa Grund af en sammenlignelsesvis mindre Intelligents eller mindre Arbejdsomhed, men paa Grund af Bedriftens Natur, at Landmændene ikke kunne skaffe saa høje Renter frem, som de store Finantsmænd ere i Stand til at bringe ud af deres Foretagender. Agerbruget kan, som en solid og sikker Renteyder, ikke være Gjenstand for en driflig Spekulation, som Finants- og Handelsmændene saa ofte komme ind paa, og som væsentlig er det, der giver de høje Renter, men som jo ogsaa ofte bringer det modsatte Resultat. Taleren har ikke villet undlade at fremkomme med denne Slutningsbemærkning, efter som han syntes, at det var for beskedent fra Landmændenes Side, om de i de nævnte Forhold vilde søge den væsentligste Grund til, at Agerbruget ikke kan være med til at give høje Renter.

Statsraad Tesdorpf maa ikke undlade at henlede Opmærksomheden paa det forøgede Udbytte, som Græsmarkerne give, eftersom en god Græsmarks Betydning og Værdi som Faktor i Agerbruget vissefelig ikke kan vurderes højt nok. — Naar man iøvrigt som han har været Landmand i 40 Aar, er det jo efter Naturens Lov ganske i sin Orden, at man stagnerer, og stagnerer man selv, saa stagnerer Jorden ogsaa; men fordi Taleren saaledes ikke selv forstaaer at bringe mere ud af Jorden, vil der vel komme yngre Kræfter, som bryde denne Stagnation og bringe tilveje, hvad der endnu for Taleren er skjult. Det tvivler han ikke om. For Resten ligger der i Erkendelsen af Stagnationen et Fremskridt, thi der ligger deri en stærk Opfordring til at se sig om efter Midler, der kunne gjøre Ende paa den og føre os et Stykke fremad endnu. — Hvad dernæst Intelligentsen og Arbejdsomheden angaaer, da har Hr. la Cour Uret, thi den findes afgjort i de store Stæder, og naar vi ikke oppe os i den Retning, saa at vi kunne konkurrere med den Arbejdsomhed og Ihærdighed, som findes i de store Stæder, saa gaaer det tilgæters for Landmændene, saa vil det større Fremskridt, som allerede fortiden findes i de store Byer med Hensyn til Samling af Midler og Kapital, være mere og mere. Hermed skal ikke være sagt, at Landmændene forarmes, og at Borgere i de store Byer ere ene om at samle, men bringes de to Klasser paa Bægtstaalen, vil den ubetinget synke ned til Fordel for Byerne, der trække stærkt til sig af Landets Midler, fremfor os paa Landet, og de ville vedblive at gjøre det, naar vi ikke arbejde os op til den samme Intelligents, som der findes, og som afgjort ikke findes paa Landet, ejheller den samme Arbejdsomhed. Vi ere

endnu for magelige; vi ere altfor tilbøjelige til at følge gammel Glendrian for ikke at sige leve et dolce farniente.

Landsthingsmand S. Pedersen. Uagtet Hr. la Cour har fundet det Billede, man fik af Statsraad Læsdorps's Fremstilling af Forholdene, temmelig mørkt, mener Taleren dog, at der er fremkommet Momenter, som tjene til en Forklaring af det Stagneringsstandpunkt, som det synes, at Landbruget er kommet til at staa paa i de sidstnævnte Aaringer. Der er gjort opmærksom paa den Fremgang, der sandt Sted i Fyrerne, og Grundene til denne Fremgang. Man kom da til et godt Udbytte ved Anvendelsen af en forholdsviis ringe Kapital; Jorden gav et temmelig stort Overskud ene ved, at man satte de døde Naturkræfter i Bevægelse, ved at man foretog en bedre mekanisk Bearbejdelse af Jorden. Dette førte med sig, at Jorden steg i Værdi og vistnok i et Forhold, som maasse gik noget ud over, hvad der maa kaldes sundt og naturligt. De Forbedringer, der skete i Fyrerne, kom man i Halvtredserne til at betale meget dyrt; der var en Stigning i Ejendomspriserne fra Slutningen af Krigen og indtil 1857. Taleren kan kun tage Hensyn til en begrænset Del af Landet, men der var en Stigning i Ejendomspriserne i det Tidsrum, akkurat som den, vi have kjendt i de sidste 6—8 Aar, om ikke større. Det synes at tyde hen paa, at man ikke har tænkt paa, at Overskuddet og Udbyttet kunde ikke blive ved at vedligeholdes med de Midler, som dengang almindelig bleve anvendte, og derfor kom Jorden paa mange Steder i en højere Pris, end den burde i Forhold til dens Kulturtilstand, og naar man nu senere ved kostbare Grundforbedringer er gaaet videre frem og derved har bragt et betydeligt større Udbytte tilveje, er det jo givet, at disse Grundforbedringer have belastet Jorden med Afgifter baade i Form af Driftskapital og Jordrenter, som ere ganske betydelige, og som selvfølgelig maa fradrages, forinden man kan sige, at Jorden giver samme Overskud, som den gav i Begyndelsen af Fyrerne; regnes nu hertil den uhyre Stigning, der har fundet Sted i alle Forhold i de senere Aar, vil man let se, at man er kommen ind paa en Glidebane, som ikke har været vel beregnet. En saa stærk Forcing fremad som den, der har været, kan ikke tænkes fortsat; den maa have en Grænse, og dertil kommer, at Anvendelsen af kunstig Gødning og Kraftfoder, som medtage store Kapitaler, koster, hvad jo enhver ny Anvendelse gjør, Lørepeng; man har imidlertid ikke altid udvist den tilbørlige Varsomhed, som er bleven saa stærkt anbefalet. Iøvrigt troer Taleren, at man mangler tilstrækkelig Vejledning til at bedømme og udmaale Nyttens af den Anvendelse, man kan gjøre af disse Ting, saaledes at de kunne bidrage til

en sund og solid Vedligeholdelse af Jordens Kræfter, om man end ikke kan vente sig nogen stor Fremgang.

Forstander i a Cour. Uagtet han kan slutte sig til Etatsraad Tesdorpf's Udtalelser om, at mere Intelligents i alle, større Arbejdsomhed i mange Tilfælde var ønskelig for Landmanden, kan han dog ikke give ham Ret i, at alt er saa afgjort i Disfavor for Landmanden, som der er blevet sagt; thi det personlige Arbejde, der kræves af Landmanden fra den tidlige Morgen til den silbige Aften, fører med sig, at han ikke saaledes som Kjøbstadborgeren, der har en kortere Arbejdstid, kan bevare den fulde Frisfhed i denne. Taleren skal iøvrigt ikke gaa videre ind herpaa, da han som sagt kan slutte sig til Ønsket om, at en større Intelligents maa trænge sig ind hos Landmanden. Naar her er talt om det stagnerende og fremadskridende Agerbrug og udtalt Ønskeligheden af, at der vistest større Varsomhed ved Bedømmelsen af disse, saa maa han bede erindret, at han særlig har ønsket Varsomhed ved Burderingen af det Udbytte, der høves ud af den Ejendom, man staaer i Færd med at kjøbe. Hvis Etatsraad Tesdorpf ikke havde brugt kunstig Gjødning og Kraftfoder, vilde Tilbagegangen for ham have været endnu meget større; det store Foldbudbytte, som er høstet ved den dybe Bearbejdning, bedre Vandafledning, Draining i Halvotredserne og Treferne, er kjøbt paa Jordens Bekostning, og der vilde have blevet endnu større Underballance, naar der ikke var brugt kunstig Gjødning og Kraftfoder. Det fremlagte Regnskab viser os paa en slaaende Maade Nødvendigheden af nøje at lægge Mærke til, naar vi ved Kjøbet af en Ejendom opfordres til at gennemse de senere Aars Regnskaber for denne, om Udbyttet er hentet ud af en stærk Mængling, dyb Bearbejdning, Draining o. s. v., uden at Anvendelse af Kraftfoder og kunstig Gjødning er gaaet Haand i Haand dermed. Gaaer man som ung Landmand til at kjøbe en saadan Ejendom, og det ved Gjenemsynet af Regnskaberne viser sig, at den ved de nævnte Midler har forrentet 500 Rdlr. pr. Tønde Land, hvorfor en saadan Kjøbesum synes rimelig, vil der dog kræves et nøje og fortroligt Kjendskab til Agerbrugets Hjælpebidler, Omhu og Omsorg ved Anvendelsen af disse, samt en billig Gjødningsproduktion for at kunne holde Ballance.

Professur Tørgensen. Da Taleren rejste i Belgien, var der to Ting, der forundrede ham meget; og det var den umaadelige Pris, der betaltes for Jord, og de saa Fuld, der høvedes af den. Naar man nu sammenligner det, vi anvende paa vor Jord af Gjødning og Arbejde, og det Udbytte, vi have af den, med hvad der høvedes, staa vi maasse snarere over end under dem, og vi have det endda med langt mindre Arbejde. Noget lignende stødte La-

leren paa et andet Sted, om end under en anden Form. Han kom til Marsten og traf der sammen med en Handelsmand; denne sagde, at han hellere vilde give 10000 Kr. mere for en Gaard, der ikke er mærglet, end for en, der er mærglet. Dette faldt Taleren ind ved at høre Foredraget; det er en gammel Erfaring, der kommer igjen i alle Forhold, at i Begyndelsen gaaer det raff fremad, men naar man saa har naaet et vist Maal, blive Fremstribtene mindre, og som Følge deraf ogsaa Udbyttet mindre og mindre. At der nu, trods de saa Fald, alligevel kan betaales meget for Jorden, hidrører vel deraf, at man lærer at slaa ind paa nye Fremgangsmaader, som jo kunne være af forskjellig Art, enten paa Korn dyrkningens Omraade eller paa andre Omraader. Taleren troer ikke, at der er det ringeste Faretruende tilstede for Fremtiden, men vi opfordres til at vogte skarpt paa alt og ikke hengive os til Illusioner og tro, at vi komme let til Maalet; der skal strængt Arbejde til og et nøje Kjendskab til Forholdene. Der er mange Ting, der skulle iagttages og navnlig af den, der tjøber, thi hvis der er noget usundt i vore Forhold, er det vel i de høje Priser, der gives for Jord, og i Forpagningsforholdene; men det er Ting, som regulere sig selv. — Taleren maa takke Statsraad Tesdorpf for hans indholdsrige Foredrag og det deri indeholdte store Materiale, thi han er fuldkommen overbevist om, at vi savne stærkt det Slags Arbejde. Vel har Taleren ikke Følelsen af, at der er Stagnering og Tilbagegang, thi 5 Aar betyde saare lidt, men det Fremkomne har stor Værdi, eftersom det giver rene Tal og giver dem saa klare som muligt. Det er det Slags Oplysninger, hvorpaa der kan bygges saa meget, og som kan hjælpe Andre paa Veje baade fremmende og visende, hvor Grænsen er, som man ikke kan komme over.
